

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií
Katedra studií občanské společnosti
Oponentský posudek

Název diplomové práce: Přínos občanského sektoru pro rozvoj kritického myšlení v české společnosti

Studentka: Irena Kvízová

Vedoucí práce: PhDr. Marek Skovajsa, Ph.D.

Oponentka: Mgr. Selma Muhič Dizdarevič

Studentka si jako téma své diplomové práce zvolila analýzu vztahu mezi občanskou společností a kritickým myšlením. Práce byla rozdělena do dvou částí, kdy ta první se zabývá vznikem a výkladem konceptu kritického myšlení, zatímco ta druhá se zaměřuje na kvalitativní výzkum za použití metody e-mailových dotazníků. V práci je potřeba ocenit správně zvolenou a použitou metodologii, studentka však, dle mého názoru, zanedbala několik zásadních prvků ve způsobu, jak se vypořádala s tématem:

- studentka nezkoumala přínos občanského sektoru pro rozvoj kritického myšlení, nýbrž výskyt samotného jevu kritického myšlení a jeho postavení z pohledu nereprezentativního vzorku příslušníků jediných dvou organizací občanské společnosti, které se výhradně a jmenovitě zabývají uvedeným fenoménem. Dotčených respondentů bylo osm a nikoliv všichni odpověděli na všechny položené otázky. Studentka položila jen dvě otázky, týkající se vztahu OS a KM, a dá se říct, že ignorovala odpovědi, které ukazovaly na to, že ani ten malý počet organizovaných zastanců KM nevnímá silnou vazbu mezi OS a KM. To nás vede přímo k dalšímu nedostatku a sice, že si studentka plete KM jako přesně definovanou vědeckou metodu, a takto ji skoro bez výjimky vnímají i její respondenti, a KM jako způsob uvažování, založený na určitém pojetí rozumu a mající jako nejcennější komponentu prvotní nedůvěry k nabízeným hodnocením, postojům či interpretacím. KM jako vědecká metoda má své nejsilnější zakotvení v technických a přírodních vědách, dokonce i jeden z autorčinných respondentů uvádí, že už v sociálních vědách tato metoda nemá své plné uplatnění (nemusíme s ním souhlasit, uvádím to, abych doložila rozdíl v používaných termínech). Proto, když studentka neustále dává do souvislosti KM a otevřenou společnost, musíme předpokládat, že se vazba týká chápání KM jako v podstatě zpochybňování autority a pak je nutné v analýze zdůraznit, že ani jedna z organizací, alespoň dle respondentů, nedává KM do souvislosti s politickým kontextem, což je naopak podstatou otevřené společnosti. Technická věda a technologické poznatky lze úspěšně rozvíjet v jakémkoliv typu společnosti, což dokládá též technologie používaná nacistickým režimem, KM jako možnost kritizovat a zpochybňovat autority už skutečně souvisí s otevřenou společností. Nepřítelem autorčinných respondentů však není veřejná či státní autorita, nýbrž bulvár, šarlatánství v medicíně a u jednoho z respondentů dokonce postmoderna.

- to nás vede k další námitce a sice, že ve svém výčtu rozvoje KM ve filozofickém kontextu, studentka zcela opomíjí kritiku rozumu z postmodernistické pozice, která ovšem nabízí možnost interpretovat rozum jako absolutizaci moci, která je založena na potlačování především těla a může být stejně tak nebezpečná jako iracionalita, kterou by studentka a respondenti rádi potlačili. Když už se, převážně ze sekundárních zdrojů, studentka zmiňuje o tradici racionalismu, měla se alespoň zmínit o odvrácené straně rozumu. Ostatně, jen těžko lze obhajovat myšlenku, že Platon ve své politické filozofii využil přednosti kritického myšlení pro prosazování myšlenky občanské společnosti.

- není jasné, proč studentka vnímá občanský sektor jako „dobrovolnou sebeorganizaci společnosti za účelem dosažení ekonomické prosperity“ (str.14) a kde se tu ztratila neziskovost?

- když uvádí univerzální intelektuální standardy, které navíc popisuje jako „vnitřní kontrolní mechanismy každého vědeckého bádání“, musíme se zeptat, na základě čeho studentka tvrdí, že se jedná o univerzální intelektuální standardy a kdo posoudí, jestli jsou kriteria, které uvedla, splněná. Například, jak funguje požadavek, aby informační zdroj splňoval kritérium hloubky?

- výčet filozofů, kteří dle studentky patří do tradice systematického kritického myšlení se mi zda být libovolný, chybí namátkou Hume, Leibnitz, Hegel a další, když se omezíme jen na novověké období.

- myslí si studentka, že je česká společnost otevřená a v tom případě, kdo jsou ti kriticky smýšlející v naší společnosti, nebo si naopak studentka myslí, že se v české společnosti kritickému myšlení nedaří, a proto je uzavřená?

- biografické údaje o Popperovi patří do přílohy, stejně jako celá podkapitola 3.3. kdy to vypadá, že studentka podává v tištěné formě to, co si každý najde na internetu, a sice výčet organizací rozvíjejících kritické myšlení. Totéž se týká popisu dvou nestátních neziskových organizací, kdy jsme zavaleni spoustou buď irelevantních (například IČO vybraných organizací), nebo příliš obšírně podaných informací (například výčet všech projektů, které sdružení Kritické myšlení implementovalo).

- na str. 65 studentka popisuje na konci stránky kvalitativní výzkum a nazývá ho kvantitativním.

- mám dojem, že studentka měla nějak odůvodnit tak malý počet respondentů, dokonce ze sdružení Kritické myšlení má jen jednoho respondenta. Jak k tomu došlo, kolik osob oslovila, jaké kanály použila, atd. Dokonce na nejdůležitější otázku výzkumu, a to jaký má OS vliv na rozvoj KM v české společnosti, neodpověděli všichni respondenti, ačkoliv se tomu studentka měla věnovat nejvíc. Zdá se, že opačnou vazbu, tedy vliv KM na OS, jeden respondent dokonce nepochopil, protože odpověděl otázníkem.

- na str. 86 studentka píše, že názory na vliv KM na OS a obráceně dokládají významný vliv obou občanských sdružení na rozvoj KM v české společnosti, ačkoliv si respondenti explicitně stěžují, že jejich vliv je zanedbatelný a jejich programy často nemají žádnou odezvu.

- uvedené poznatky ze závěru vůbec nevyplývají z autorčina výzkumu. Respondenti vůbec nebyli dotazováni na vazbu mezi KM a politickou svobodou ani se sami o této vazbě nezmiňovali. Jak jsem již uvedla, zdá se, že je daleko více trápí astrologie a léčitelství než nedostatek politické svobody nebo uzavřenost české společnosti. Studentčin závěr je následkem zmatení definice pojmu KM jako vzpírání se autoritě, což znamená především politické autoritě, a kritického myšlení jako dodržování určitých vědeckých norem, jak ho převážně používají její respondenti.

Přes výše uvedené dílčí nedostatky práci hodnotím jako dobrou a navrhuji hodnocení dle průběhu obhajoby.

V Praze 3.9.2007

Selma Muhič Dizdarevič